

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Яцишиної Анастасії Миколаївни
«Психологічні умови корекції емоційно-деструктивної поведінки дітей
молодшого шкільного віку»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук зі
спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Проблема дослідження поведінки особистості у наш час набуває особливої актуальності. Адже період нестабільності, змін та ризиків у всіх сферах життєдіяльності людини потребують розвитку толерантності до невизначених умов життя. Особливо, коли мова йде про підростаюче покоління, зокрема дітей молодшого шкільного віку, які тільки починають вчитися реагувати та емоційно відповідати на зовнішні обставини. Особливого наукового інтересу заслуговує дослідження емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку, зокрема психологічних умов її корекції.

У дисертації викладено теоретичні засади проблеми, описано стратегію, основні методи та результати емпіричного дослідження. Кожен з трьох розділів містить цікаві теоретичні та емпіричні результати, є завершеним відповідно до висунутих завдань та мети дослідження. Варто відмітити послідовність в організації усіх частин дослідження, структурування етапів роботи, які є взаємопов'язані та створюють єдину логічну систему. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які послідовно репрезентують вектор стратегії наукового пошуку, а також висновків, бібліографії та додатків.

У *вступі* конкретизовані об'єкт та предмет дослідження, мета і завдання відображають логіку теоретичної та емпіричної частин наукової праці. Відображено зв'язок між зазначеними у вступі до дисертаційної роботи дослідницькими завданнями, науковою новизною, практичним значенням. Така особливість дає змогу охарактеризувати роботу як логічне, структуроване дослідження.

У *першому розділі* роботи «Теоретико-методологічні підходи до пізнання емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку» здійснено теоретико-методологічний аналіз різноспрямованих аспектів емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку, розкрито та систематизовано особливості розвитку емоційної сфери школярів. Особливу увагу приділено аналізу емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку, зокрема її складових.

Загалом, теоретичний аналіз дослідження демонструє наукову ерудицію авторки щодо окресленої проблеми. Особливо позитивно слід відзначити розробку структурної моделі емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку, що поєднує у собі критерії емоційно-

деструктивної поведінки (когнітивний, рефлексивний, комунікативний, поведінковий), критеріальні ознаки (складність ідентифікації емоцій, відсутність здібностей розуміти емоції інших, до рефлексії, невміння аналізувати поведінку інших, відсутність упевненості у собі, відсутність комунікативних навичок, відсутність контролю за емоційним станом, відсутність вмінь досягнення мети) та показники особливостей афективних поведінкових деструкцій молодших школярів (гіперактивність, якості особистості, психічні стани, установки).

У *другому розділі* «Організація емпіричного дослідження емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку» відображено організацію та етапи емпіричного дослідження, охарактеризовано вибірку досліджуваних. У роботі подано опис психодіагностичного комплексу методів, методик та дослідницьких процедур, спрямованих на діагностику емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку. Особливої уваги заслуговує комплекс розроблених методик, що діагностують рівень прояву емоційно-деструктивної поведінки та прояву гіперактивності. Наведено результати статистичних обчислень (визначено кореляційні зв'язки діагностованих показників у досліджуваних учнях) та узагальнено результати дослідження, описано та проінтерпретовано отримані результати. Методологічні та організаційні засади дослідження подано у повному обсязі.

Третій розділ «Особливості прояву емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку та умови її психологічної корекції» присвячено аналізу емпіричних даних та їх психологічній інтерпретації. Особливої уваги заслуговує описана та обґрунтована психокорекційна система емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку, яка спрямована на зниження прояву емоційно-деструктивної поведінки шляхом актуалізації рефлексії, емоційної та поведінкової саморегуляції, підвищення самооцінки, прийняття себе та інших, налагодження міжособистісних стосунків.

До сильних сторін роботи варто віднести аналітичне узагальнення фактичних даних: виклад матеріалу проілюстровано схемами, діаграмами, таблицями, що свідчить про глибину аналізу фактичного матеріалу та вміння співвіднести його з концептуальними засадами дослідження.

Висновки роботи є науково обґрунтованими та доведеними, чітко сформульованими. У них достатньо репрезентовано загальні досягнення авторки, її внесок у розв'язання поданої у дисертаційній роботі наукової проблеми. Список використаних джерел та додатки оформлено згідно встановлених правил та містять необхідну довідкову інформацію.

Робота має виражену *практичну спрямованість*. Результати рецензованого наукового дослідження можуть бути використані при підготовці психологів на різних навчальних курсах: вікової психології, педагогічної психології, психодіагностики та ін. Також результати

дослідження можуть бути використані психологами та соціальними педагогами, як основа для індивідуального підходу у роботі з дітьми.

Достовірність *результатів дослідження, його висновків і рекомендацій* забезпечується методологічною обґрунтованістю наукових положень, глибоким та всебічним теоретичним аналізом проблеми, застосуванням надійного методичного інструментарію, репрезентативністю вибірки, використанням сучасного апарату методів математичної статистики.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає у тому, що визначено та систематизовано класи ознак, які характеризують емоційно-деструктивну поведінку дітей молодшого шкільного віку та рівні її психодинаміки; показано, що емоційно-деструктивна поведінка є процесом неадекватних руйнівних дій, спрямованих на ускладнення взаємодії особистості на різних етапах онтогенезу з соціальним оточенням та показано динаміку прояву емоційно-деструктивної поведінки з різними показниками, варіативністю та особливим комплексом детермінуючих ознак на кожному віковому періоді.

Зміст автореферату віддзеркалює основні положення дослідження. Аналіз дисертаційної праці, автореферату та публікацій дають підстави вважати, що виконана робота є самостійним, завершеним дослідженням, якому притаманна новизна, солідна теоретична та практична значущість. Дисертаційна праця пройшла належну апробацію. За замістом робота відповідає спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія, за якою вона подається на захист.

Оцінюючи проведене А.М. Яцишиною дисертаційне дослідження загалом позитивно, відзначимо, що у роботі зустрічаються деякі положення та висновки, які на наш погляд, потребують більш детальної розробки та уточнення:

1. Заслуговує на увагу подана у дисертаційній роботі структурна модель емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку, яка дає уявлення про наповненість та можливості пізнання власне емоційно-деструктивної поведінки, як інтегративного явища. Однак, з нашої точки зору, поряд з критеріями, критеріальними ознаками та показниками емоційно-деструктивної поведінки доцільно представити особистісні особливості та специфічні ознаки досліджуваного явища.
2. Побудована та запропонована авторська «Методика визначення рівня прояву емоційно-деструктивної поведінки» по суті є однією з перших, що спрямована на вивчення даного явища. При цьому, на наш погляд, варто було б подати відносно чіткі критерії нормативності показників методики після апробації.
3. У роботі представлено цікаву програму психологічної корекції емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного

віку, проте не досить чітко описано ефективні прийоми та техніки зниження/нівелювання рівня емоційно-деструктивної поведінки.

4. У тексті дисертації та авторефераті зустрічаються певні стилістичні, синтаксичні та технічні помилки.

Попри усі висловлені зауваження та побажання виконане А. М. Яцишиною наукове дослідження містить цінний як теоретичний, так і практичний матеріал, вирізняється новизною результатів і висновків, що їх пропонує автор, слугуватиме вирішенню пріоритетних завдань розвитку особистості молодшого школяра.

Отже, кандидатська дисертація на тему «Психологічні умови корекції емоційно-деструктивної поведінки дітей молодшого шкільного віку» є самостійною завершеною працею, яка відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, що висувуються до кандидатських дисертацій, а її авторка, Анастасія Миколаївна Яцишина, заслуговує на присудження ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології

Поліського національного університету

Т.В. Можаровська

